

BOEKBESPREKINGEN

Afscheiding - Wederkeer. Opstellen over de Afscheiding van 1834, red. D. Deddens en J. Kamphuis. Vijlbrief, Haarlem 1984, 304 blz. Ill., f. 38.95.

'De schrijvers van dit boek — allen behorende tot de Gereformeerde Kerken die in 1944/45 de weg van de "Vrijmaking of wederkeer" zijn gegaan — zijn één in de overtuiging dat de Here God ook in 1834 . . . door zijn Geest velen gewillig maakte de smalle weg te gaan van de gehoorzaamheid aan de oproep tot wederkeer'. In de volgende recensie zal dit klare uitgangspunt volstrekt gerespecteerd worden, zij het dat zo nodig zal worden aangegeven waar het de historische waarheid geweld aandoet of dreigt te doen. Maar alvorens de inhoud bezien wordt zij opzet en vormgeving vermeld: een eenvoudige groenlinnen band houdt katernen stevig, met kleine heldere letters bedrukt papier bijeen waarin helaas (alweer) geen plaats was voor de noten aan de voet der bladzijden: deze staan aan het slot van ieder artikel. Hiervan volgen er, na een kort maar krachtig 'Ten geleide', tien, waarna een publikatie met commentaar van vijf historische documenten, lijsten van afkortingen, en, zeer zinvol, van illustraties, en registers van persoons- en zaaknamen zijn opgenomen. De ook in deze bundel gepubliceerde reproducties van titelpagina's en andere documenten zijn meer dan eens te klein voor het blote oog, terwijl tussen de vele goed afgedrukte portretten enkele minder geslaagde doorlopen. De registers zijn voortreffelijk hanteerbaar; zo bleek mij in no time dat O.J. de Jong maar eenmaal geciteerd wordt. De andere achter zijn naam opgegeven plaats slaat op ene J. de Jong, een afgescheiden en dus 'merkwaardige "bajeskant"' (p.169) in Den Bosch.

Registers blijken zeer welsprekend te zijn; zij geven een vrij aardige blik op wat boeken wel en niet te zeggen zullen hebben. Veelzeggend voor de toonzetting van de Afscheidingsherdenking-1984 lijkt mij bijvoorbeeld dat zelfs in de onderhavige bundel wel H.H. Donker Curtius voorkomt, als synode-praeses een der vervolgers, maar niet zijn broer Dirk, als advocaat een der verdedigers van de afgescheidenen. Hij deelt dit lot met C.M. van der Kemp, zodat we het ook nu weer moeten doen met de onvermijdelijke Maurits van Hall en J.W. Gefken. Het geeft aan, hoe geïsoleerd het fenomeen 'Afscheiding' gezien wordt. Overigens dient tot lof van deze bundel vermeld te worden dat D. Deddens er een voortreffelijke bijdrage in levert over 'Afscheiding[en] in Genève', p. 37-64, en daarnaast dat het laatste artikel, van H. Bouma, '... de zedingsaktie door de afgescheiden kerken', bijzonder belicht, waardoor toch bredere perspectieven geopend worden. Intussen leert het register ons nog iets: met negen vermeldingen, waarvan enkele over meer dan een pagina, ontvangt de sedert Hendrik de Cock in alle afgescheiden ogen nefaste tweeling L. Meijer Brouwer-G. Benthem Reddingius het volle pond. Deze predikanten hadden zich in boekjes uitgelaten over de kerkelijke toestanden en daarmee de boosheid van De Cock gewekt, die zich, toen eerstgenoemde hem daartoe uitdaagde, in zijn *Verdediging van de ware gereformeerde leer en van de ware gereformeerden* ontlade. Hij leende daarbij van zijn geliefde C. van Zuylen van Nijvelt de 'hondentekst' uit Philippenzen 3:2 als motto en liep er zijn schorsingsvonnis mee tegemoet. Dit alles wordt meteen in het eerste artikel,